Андрейченко Світлана Сергіївна,
доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВА ОХОРОНА ВИНАХОДІВ У ГАЛУЗІ БІОТЕХНОЛОГІЇ ШЛЯХОМ ПАТЕНТУВАННЯ:НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТИ

Необхідність дослідження питань правової охорони винаходів у галузі біотехнології зумовлюється, перед усім, зростанням значення біотехнологій у різних галузях промисловості; потребами підвищення вітчизняних та зарубіжних інвестицій в сферу біотехнологій; нагальністю боротьби з епідеміями; важливістю захисту прав людини, зокрема, щодо гідності; необхідністю вироблення уніфікованого підходу при тлумаченні норм щодо патентування.

Основне завдання біотехнології полягає в отриманні різноманітних комерційних продуктів, що мають великий попит в силу своєї ефективності, й потребують надійної правової охорони, яка забезпечується головним чином шляхом патентування, що надає захист від копіювання продукту, покриття витрат, понесених на розробку і впровадження, можливість подальших досліджень та ін. Патентний захист в біотехнології перетворює патент на інструмент передачі технологій і захисту нових ринків в умовах глобальної економіки. За відсутності захисту нові ідеї та інформація стають надбанням громадськості [1, с. 41]. При здійсненні правової охорони винаходів у сфері біотехнологій виникають складнощі на практиці, що пов’язане з необхідністю дотримання балансу між суспільними інтересами та інтересами власників прав на інтелектуальну власність.

Правова охорона інтелектуальної власності, зокрема, в сфері біотехнологій, в першу чергу є завданням держави. Рівень попиту на послуги сфери інтелектуальної власності в глобальному вимірі постійно зростає та вимагає від кожної держави, яка не хоче втрачати позиції, забезпечувати посилення економіки, підвищення конкурентоспроможності власних розробок та підтримку інновацій у регіоні й за його межами. Роль державної системи правової охорони ІВ у цьому процесі є ключовою, оскільки впровадження ефективних механізмів управління ІВ та комплексна підтримка новаторів є одними з основних чинників, які визначають можливість ствердження в глобальній системі ІВ [2, с. 3].

У Преамбулі Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу про правовий захист біотехнологічних винаходів №

98/44 від 1998, наголошується, що основною базою для правової охорони біотехнологічних винаходів є національне патентне законодавство [3].

Держави мають позитивні зобов'язання щодо надання захисту винаходам у сфері біотехнологій згідно внутрішнього патентного законодавства. Водночас за необхідності, держави-члени ЄС повинні адаптувати або доповнити своє національне патентне законодавство згідно специфічних правил для того, щоб адекватно враховувати технологічні розробки з використанням біологічного матеріалу, який також відповідає вимогам патентування. При цьому у держав-членів зберігаються зобов'язання з міжнародних угод, наприклад, Угоди ТРІПС від 1994 р., Конвенції про біологічне різноманіття від 1992 р.

В Україні відсутнє спеціальне законодавче регулювання відносин, що пов'язані з біотехнологіями, що негативно впливає на розвиток сфери біотехнологій в нашій державі та на відновлення порушених прав.

Так, питання правової охорони біотехнологічних винаходів знайшли часткове відображення у Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 1993 р. [4]. Закон визначає патент як охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід. Правова охорона надається винаходу, що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоздатності. Об'єктом винаходу може бути: продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо) та процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу. Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 2014 р. також містить норми щодо правової охорони винаходів у галузі біотехнології, розширюючи існуючий режим патентних прав в Україні.

При забезпеченні прав інтелектуальної власності на винаходи у сфері біотехнологій у першу чергу постає питання про відповідність таких винаходів умовам патентоспроможності. Так, біотехнологічний винахід відповідає умовам патентоздатності, якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним. Кожен із критеріїв вимагає детальної правової регламентації та одноманітної інтерпретації з метою належного регулювання відносин у розглядуваній сфері.

Складнощі у визначенні патентоздатності біотехнологічних винаходів призводять до відмінностей в національному патентному законодавстві держав та відповідно, різної практики надання охорони біотехнологічним винаходам.

На міжнародному рівні захист прав інтелектуальної власності на винаходи у сфері біотехнологій можна здійснювати через:

- механізми, що передбачені міжнародно-правовими документами, зокрема, Угодою ТРІПС (1994)., Директивою ЄС про біотехнології (1998), Конвенцією про видачу європейських патентів (1973);

- через діяльність міжнародних організацій, зокрема, Європейську патенту організацію;

- практику міжнародних судових органів, зокрема, Суду Європейського Союзу.

Загалом положення щодо патентоспроможності винаходів у галузі біотехнологій в Угоді ТРІПС випливають з положень Європейської патентної конвенції, яка разом із Директивою ЄС про біотехнології та рішеннями Суду ЄС складають європейський підхід до охорони винаходів у галузі біотехнології.

Практика вирішення спорів з питань інтелектуальної власності на біотехнологічні винаходи у різних міжнародних органах свідчить про різне трактування понять, що не мають чітких меж (зокрема, що стосується моралі, суспільного порядку).

Належне правове забезпечення біотехнологічної сфери сприятиме економічному, науковому, суспільного розвитку, мінімізації шкоди навколишньому середовищу. Однакові стандарти неможливо застосовувати в різних правових системах, тому відповідні рішення повинні прийматися виходячи, перед усім, з положень національного права. Існує потреба в удосконаленні нормативно-правового регулювання патентування біотехнологічних винаходів як на міжнародному, так і на національному рівнях, з урахуванням особливостей біотехнологічних об’єктів інтелектуальної власності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Modern food biotechnology, human health and development: an evidence-based study. Food safety department. WHO. 2005. 79 p. URL: http://www.who.int/foodsafety/publications/biotech/biotech_en.pdf.
2. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» за 2017 рік. К., 2018. 60 с.
3. Directive 98/44/EC of the European Parliament and of the Council of 6 July 1998 on the legal protection of biotechnological inventions. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31998L0044.

4. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-XII від 15.12.1993. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 32.

Ключові слова: біотехнології, патентування, критерії патентоспроможності, захист прав інтелектуальної власності.
Keywords: biotechnology, patenting, patentability criteria, intellectual property rights protection.

Андронов Ігор Володимирович,
доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ МАЛОЗНАЧНОСТІ ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ

Відповідно до ч. 6 ст. 19 ЦПК України малозначними справами є:

1) справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п’ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб [1].

Віднесення цивільної справи до категорії малозначних спричиняє наступні правові наслідки:

1) справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження;

2) договірним представником сторони у справі може бути не лише адвокат;

3) судові рішення у малозначній справі, за загальним правилом, не підлягають касаційному оскарженню.

Слід зазначити, що закріплений у ЦПК термін «малозначна справа» не має жодного відношення до справжньої оцінки того значення, яке справа має для суду або сторін. Неупередженість суду, зокрема, означає, що він проявляє однакове ставлення до кожної справи, яка знаходиться у його провадженні, а тому жодна справа не може мати для нього більшого або меншого значення. Що стосується значення справи для сторін, особливо позивача, то її оцінити об’єктивно досить важко. Ставлення особи до власної справи залежить від багатьох суб’єктивних чинників. Можна лише стверджувати, що якщо особа звернулася до суду, то це вже може свідчити, що для неї дана справа має